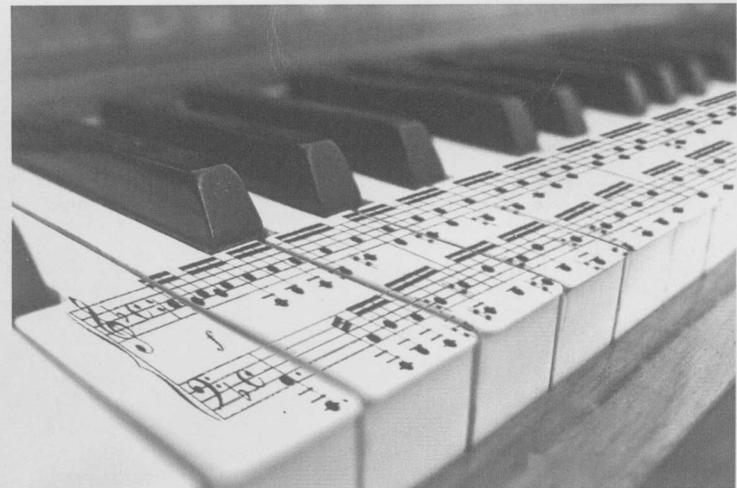

Л. І. ГАРКУША, О. С. ЕКОНОМОВА

**ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-
ВИКОНАВСЬКОГО ДОСВІДУ
МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА**

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ БОРИСА ГРІНЧЕНКА
ІНСТИТУТ МИСТЕЦТВ

Л. І. ГАРКУША, О. С. ЕКОНОМОВА

**ФОРМУВАННЯ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОГО
ДОСВІДУ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО
МИСТЕЦТВА**

**НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК
ДЛЯ СТУДЕНТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ «МУЗИЧНЕ МИСТЕЦТВО»**

Київ – 2015

УДК 378:780.616.433(075.8)
ББК 74.58:85.31р я 73г20

Рекомендовано до друку Вченою радою Київського університету імені Бориса Грінченка (протокол № 8 від 05. 05. 2015 р.)

Рецензенти:

Черкасов В.Ф., доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри музично-теоретичних та інструментальних дисциплін Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка;

Жарков О.М., доцент кафедри теорії музики Національної музичної академії України імені П.І. Чайковського, кандидат мистецтвознавства

Гаркуша Л. І., Економова О. С.

Формування інструментально-виконавського досвіду студентів-піаністів: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Людмила Іванівна Гаркуша, Ольга Серафимівна Економова; Київський університет імені Бориса Грінченка, Інститут мистецтв. – К.: КУ імені Бориса Грінченка, 2015. – с.

Навчально-методичний посібник присвячено актуальним проблемам професійної підготовки студентів-піаністів. Висвітлено сучасні підходи до формування педагогічної майстерності та розвитку творчих якостей студентів, надано методичні рекомендації в галузі музичного виконавства. Розглянуто питання розвитку музичного ритму, музичного слуху, музичної пам'яті, музичного мислення та формування самостійності у класі фортепіано.

Посібник адресовано викладачам і студентам педагогічних навчальних закладів спеціальності «Музичне мистецтво».

УДК 378:780.616.433(075.8)
ББК 74.58:85.31р я 73г20

© Гаркуша Л.І., Економова О.С., 2015.
© Київський університет імені Бориса Грінченка, 2015

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
Розділ 1. Становлення культури професійно-педагогічного спілкування майбутніх учителів музичного мистецтва	
1.1. Музично-педагогічне спілкування як передумова професійної діяльності майбутнього педагога-музиканта.....	9
1.2. Професійно-педагогічне спілкування у формуванні музично-виконавського досвіду.....	18
1.3. Виконавська інтерпретація у професійному становленні майбутнього педагога-музиканта.....	20
Розділ 2. Музичні здібності, їх сутність та розвиток	
2.1. Чуття ритму як основа музичного сприймання.....	29
2.2. Оволодіння поліритмією в музичних творах	43
2.3. Музична пам'ять. Методи роботи над її розвитком	56
Розділ 3. Формування інструментально-виконавського досвіду студентів у навчальній та позанавчальній діяльності	
3.1. Розвиток творчої самостійності студента у класі фортепіано .61	
3.2. Ескізне ознайомлення з музичними творами	70
3.3. Реалізація інструментально-виконавського досвіду студента у процесі концертно-виконавської та просвітницької діяльності	72
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	78

ПЕРЕДМОВА

У законі України «Про освіту» та в Національній доктрині розвитку України в XXI ст. накреслено основні шляхи реформування освіти, зокрема, розвиток індивідуальних здібностей і талантів молоді, створення умов для їх реалізації; наголошено, що одним із пріоритетних напрямків реформування освіти є виховання всебічно розвиненої, творчої особистості, становлення її творчого потенціалу. Гуманістичний напрям сучасної освіти відкриває нові шляхи вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів.

Компетентнісний підхід у вищій мистецькій освіті передбачає особливу організацію освітнього процесу в навчальному закладі, який спрямовано на формування у студента системи знань, умінь і навичок, необхідних у практичній музично-педагогічній діяльності, реалізації компетентнісного підходу до ефективного розв'язання професійних, особистісних проблем.

Вузівська підготовка майбутнього вчителя музики вимагає за своєю структурою професійних якостей, що формуються у процесі навчання. Згідно з сучасними науковими підходами щодо змісту мистецької освіти (О.Абдуліна, О.Олексюк, В.Орлов, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, О.Щолокова та ін.), сутнісною характеристикою підготовки студентів музичного мистецтва є високий рівень їхнього професіоналізму, що забезпечується формуванням викладацьких умінь та навичок (О.Цокур), підготовленістю до виконання спеціалізовано-педагогічної діяльності в суспільстві з орієнтацією навчання на музичну профілізацію (О.Олексюк). Остання думка підтверджує, що метою підготовки студентів музичного мистецтва має стати «... не тільки підвищення рівня, а й модифікація змісту музичної підготовки у площину формування музично-виконавської, мистецько-теоретичної та методичної компетентності» (О.Сременко). Отже, професійна компетентність студента спеціальності «Музичне мистецтво» є неодмінною умовою його становлення як професіонала, що успішно здійснює свою професійну роботу.

Структуру і зміст компетенцій вчителя музики з досвіду роботи авторів цього посібника можна сформулювати так: уміння реалізувати досвід, набутий за час навчання в умовах навчального закладу (проведення уроків у загальноосвітніх школах, організація діяльності музично-творчих колективів, проведення різних просвітницьких заходів); здатність застосовувати навички самоосвіти й самоорганізації; уміння співпрацювати в музично-творчому колективі; наявність власної думки; реалізація оригінальних варіантів інтерпретації музичного твору; застосовувати набуті знання у концертно-виконавській практиці.

Необхідність створення цього посібника зумовлена сучасним зростанням вимог до фахівця в галузі музично-педагогічної освіти, і тому актуальним є обґрунтування специфіки розвитку здібностей студента-піаніста, потреби удосконалення традиційної системи професійної підготовки майбутніх вчителів музики та її адаптації до європейських стандартів вищої освіти. Цій проблемі присвячено навчально-методичний посібник, авторами

якого досліджено музично-педагогічні та піаністичні основи майбутньої професійної діяльності студента.

Тому у процесі підготовки майбутнього вчителя музики важливе не лише озброїти його фаховими знаннями, уміннями та навичками професійної діяльності, а й сформулювати у нього відповідний світогляд, моральні, естетичні якості особистості. Ефективність вирішення проблеми розвитку професійного інтересу майбутнього учителя музики значною мірою залежить від правильно вибудованого процесу навчання та виховання, продуманого вибору принципів, форм і методів їх реалізації.

Наукові дослідження сучасних учених свідчать про багатопрофільність вузівської підготовки майбутнього вчителя музики. Протягом останніх років музична педагогіка вивчала різні аспекти професійного становлення студентів-музикантів:

– удосконалення педагогічно-методичних умінь майбутнього фахівця (Т.Дорошенко, В.Смиренький, Н.Тимошенко);

– розвиток психологічних процесів студентів-музикантів (Н.Белая, І.Гринчук, Г.Шевченко);

– удосконалення виконавського рівня майбутнього вчителя музики (Г.Алексеева, Н.Згурська, В.Рогаль, Т.Цигульська, Н.Чорна);

– художньо-естетичний розвиток суб'єктів навчання (І.Арановська, Л.Масол, Г.Падалка, О.Рудницька, Л.Яковенко);

– здатність до музично-творчої діяльності (Л.Баренбойм, Л.Коваль, О.Олексюк, Г.Падалка, Т.Родіна).

Специфіка і значення проблеми удосконалення фортепіанної підготовки майбутніх учителів музики відображені у працях визначних майстрів фортепіанного мистецтва: Й.Гофмана, К.Гумнова, Г.Когана, Г.Нейгауза, С.Фейнберга. У їх роботах порушено комплекс питань методичного, теоретичного та психолого-педагогічного характеру.

Спираючись на дослідження видатних викладачів фортепіанного мистецтва та на особистий педагогічний досвід, автори мають на меті обґрунтувати необхідність виявлення та розвивання музично-творчого потенціалу студентів у практиці інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики, що забезпечить успішність їхньої майбутньої професійної діяльності; визначити роль педагогічних задач та ситуацій у формуванні музично-виконавських знань, умінь і навичок майбутнього вчителя музики.

Цей посібник базується на узагальненні особистого багаторічного досвіду та власної естрадно-виконавської практики, при цьому музичне інструментальне виконавство авторами розглянуто як творчість, як єдине, цілісне явище, що характеризується низкою загальних закономірностей, притаманних усім видам художньої праці.

Посібник адресовано викладачам і студентам, які вивчають основний музичний інструмент (фортепіано). Структура і зміст посібника відповідають навчальній і робочій програмам означеного курсу.

Автори пропонують студентам інформацію не тільки необхідну, але і різнобічну, що стосується різних аспектів музичної діяльності, які, з одного боку, пов'язані з фаховою освітою, з виконавським володінням інструментом; з іншого, з формуванням здібностей загальномузичного, загальноестетичного і загальнокультурного розвитку студентів.

У посібнику визначено вміння, навички, прийоми, способи і методи, якими повинен володіти студент, висвітлено якості, необхідні для майбутньої професії: культура музично-педагогічного спілкування, виконавська інтерпретація, музична пам'ять, музичний ритм, самостійність. Знання цих положень є актуальними для студентів, які здобувають кваліфікацію викладача спеціального музичного інструмента (фортепіано), тому що мають найбільш універсальний діапазон впливу на формування музиканта широкого профілю, на розвиток усього комплексу його здібностей і вмінь.

Музичні приклади та різні вправи, що ілюструють другий розділ посібника, виконують методичні та художньо-образні функції. Вони є необхідними складовими елементами загальної структури посібника. Бажано, щоб ці різноманітні музичні приклади та вправи надавали можливість розвитку піаністичних та ритмічних навичок студентів різного рівня підготовки, а також сприяли розвитку художнього смаку, загальної культури, творчого підходу. Методична спрямованість відбору музичних прикладів позначилася на прагненні авторів дати студентам художньо-різноманітний і водночас інструктивно-корисний матеріал для праці.

Навчально-методичний посібник складається з трьох розділів:

1. Становлення культури професійно-педагогічного спілкування майбутніх учителів музики.

2. Музичні здібності, їх сутність та розвиток.

3. Розвиток творчої активності студента-піаніста.

Кожен розділ складається з відповідних підрозділів, у яких висвітлено окремі питання формування та розвитку здібностей студента.

Мистецька галузь професійної освіти, до головних завдань якої належить формування та розвиток творчого потенціалу особистості, потребує впровадження у практику нових перспективних шляхів творчої діяльності педагога і студента. Тому, спираючись на це положення, серед завдань, які автори підкреслюють у цьому посібнику, є: формування художньо-естетичних поглядів і професійної майстерності студента, методично грамотне спрямування його виконавського та загально-музичного розвитку, поглиблення музично-історичного та музично-теоретичного знання, виховання самостійного мислення, волі, цілеспрямованості, виховання почуття відповідальності, самокритичності й самоаналізу – якостей, необхідних сучасному вчителю.

Не менш важливим є посилення музично-виконавської підготовки з метою забезпечення її культурологічної спрямованості, що виявляється в орієнтації студентів на усвідомлення теоретичних закономірностей музичного мистецтва, історії його розвитку, оволодіння вміннями виконавської

інтерпретації музичних творів, тлумачення їх образного змісту тощо і є складовою професійної компетентності студента музичного мистецтва.

У посібнику автори звернули увагу на такі питання:

– засвоєння системи знань, умінь, здібностей, що передбачають професійно-технічну та художньо-виконавську підготовку студента-піаніста. Це музична пам'ять і музичний ритм, які сприяють розвитку адекватного сприймання музичного образу. Розвиток музично-творчих здібностей у процесі музичної діяльності, на наш погляд, стимулює у майбутніх учителів музики вдосконалення професійно-педагогічної майстерності, а також спонукає до творчого пошуку;

– формування культури спілкування та створення нових умов для професійно-педагогічного спілкування. Гуманізація навчально-виховного процесу у професійній підготовці майбутнього вчителя музики означає створення комфортного середовища для забезпечення музично-педагогічного процесу, де взаємодія педагога зі студентом має форму співпраці та співдружності; наявність різнорівневого діалогу та діалогічності актуалізує суб'єктність, активізує творчу активність, пробуджує емоційно-ціннісну складову особистості, розширює межі її реалізації. Формування культури професійно-педагогічного спілкування, набування відповідного досвіду студентами може відбуватися за умов поширення міжособистісної взаємодії суб'єктів навчання, що стане запорукою високого рівня майстерності майбутнього вчителя;

– виховання вміння розкривати художній образ музичного твору на основі точного прочитання нотного тексту, музично-теоретичних знань, практичних навичок, вмінь та власного виконавського досвіду. Художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору характеризується тим, що дає змогу уявити її як цілісний педагогічний процес, як творче мистецтво педагога і студента, спрямоване на підготовку кваліфікованого фахівця засобами різних видів мистецтва. Прагнення до точної передачі авторського задуму та зіставлення його з власними намірами пов'язані з творчим пошуком і розвитком самостійності виконавця, вони відкривають великі можливості для самовираження його особистості;

– оволодіння майбутніми фахівцями навичками самостійної пізнавальної діяльності, пошуком навчальної інформації, вміннями (самоаналіз, самооцінка, самоконтроль) та способами організації власного професійного саморозвитку. До завдань сучасної вищої школи належать розвиток самостійного мислення студента та створення умов для його особистісної самореалізації. Особливого значення набуває при цьому питання пошуку найбільш адекватних шляхів, форм і способів самореалізації. Тому автори вважають, що головні зусилля повинні бути спрямовані на те, щоб, по-перше, зацікавити студентів навчальним матеріалом, а по-друге, зорієнтувати їх на самостійний пошук, на самостійну роботу у класі фортепіано, створити умови для розвитку творчої особистості майбутнього вчителя музики, його творчої самореалізації. Навчити студента працювати самостійно – це той

фундамент, без якого неможливе ні оволодіння секретами виконавського мистецтва, ні загальний розвиток особистості.

Посібник є другою спробою поєднання новітніх і традиційних підходів до навчального процесу, який, ми сподіваємося, сприятиме вдосконаленню студентами навчальної, виховної, розвивальної діяльності у класі основного музичного інструмента (фортепіано).